

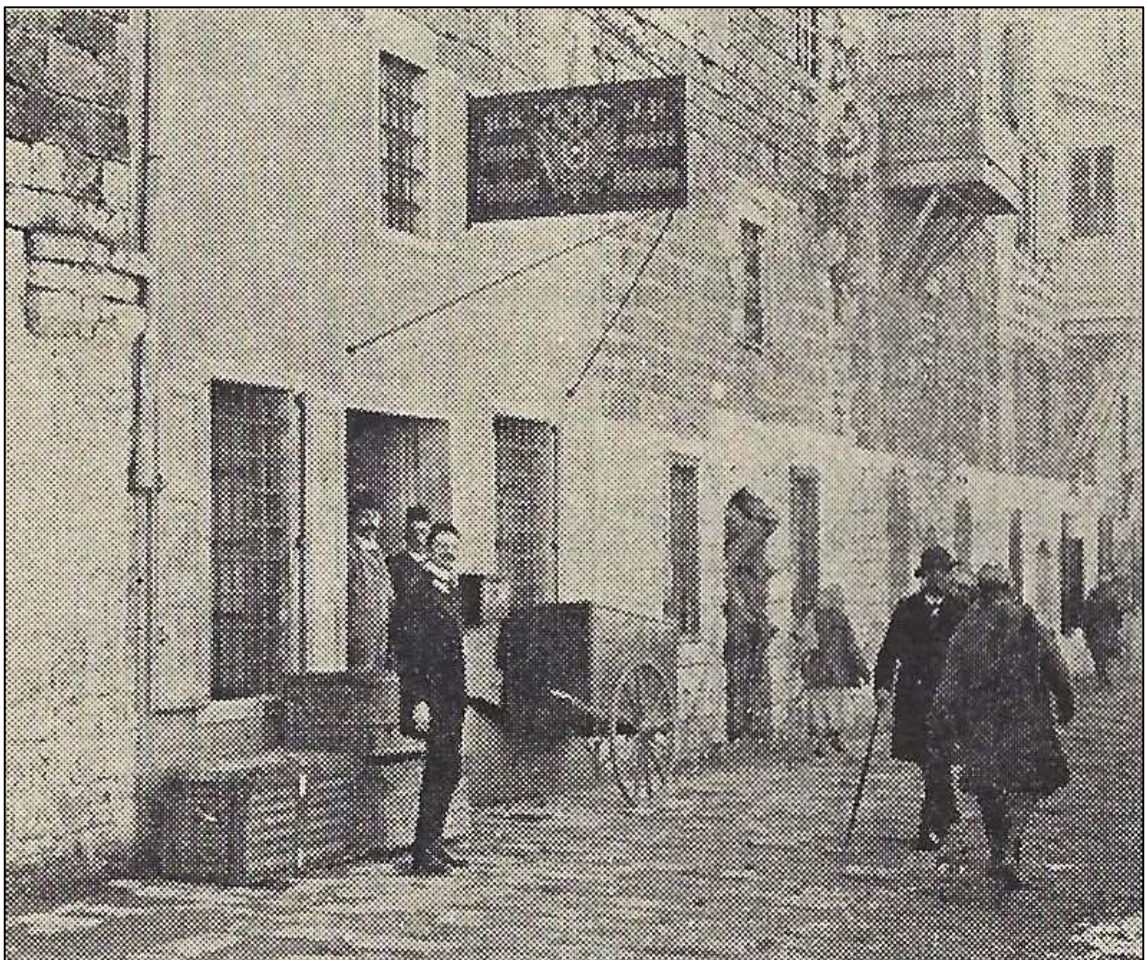
ההתייקרות גוברת... בגלל המלחמה

תיאור מכלי ראשון של המצב בירושלים בזמן מלחמה

גלויה השמורה באוסף אלכסנדר, אשר נשלחה מירושלים לווינה בשנת 1877, פותחת צוהר למצבם העגום של תושבי ירושלים באותה שנה, בתקופה בה האימפריה העות'מאנית הייתה במצב של מלחמה עם האימפריה הרוסית. הגלויה מפגישה את הקורא עם דמותו המיוחדת של הרב עמרם בלויא, ממובילי הקהילה של יוצאי הונגריה בירושלים במחצית השנייה של המאה ה-19.

הדואר האוסטרי בירושלים

ראשית פעילותו של הדואר האוסטרי בארץ ישראל במחצית שנות החמישים של המאה ה-19 הייתה קשורה קשר הדוק להרחבת פעילותה של חברת הספנות האוסטרית "לוייד אוסטריאנו". בשנת 1854 החל הדואר האוסטרי לטפל בהעברת דברי דואר בחסות המשרדים של סגני הקונסולים ביפו, חיפה וירושלים. בשנת 1859, בעקבות הסכם שנחתם בין משרד החוץ האוסטרי ובין "השער העליון" באיסטנבול, פתח גם הדואר הממלכתי של אוסטריה סניפים בחיפה, יפו, וירושלים.

מקור: ויקיפדיה

בית הדואר האוסטרי ביפו

הדואר האוסטרי בירושלים

הסניף הראשון של הדואר האוסטרי בירושלים נפתח במרץ 1859 ברחבה הפנימית של שער יפו, במבנה ששימש את הקונסוליה האמריקאית בירושלים.

בשנת 1862 הוא עבר לאתר חדש ברחוב הארמנים בעיר העתיקה.

מקור: ויקיפדיה

המבנה החדש של בית הדואר האוסטרי בירושלים

הדואר האוסטרי בירושלים

בשנת 1864 החלו משרדי הדואר האוסטריים בארץ ישראל להשתמש בבולי דואר, תוך שהם מאמצים את הבולים שהונפקו במקור עבור חבלי הארץ האיטלקיים של האימפריה האוסטרית. בולים אלו היו נקובים במטבע האיטלקי, הסולדי, והתעריף למכתב רגיל עמד על 15 סולדי.

ב-1 ביולי 1875, עם אימוץ תעריפי הדואר האחידים שנקבעו בהנחיית איגוד הדואר העולמי, הופחת התעריף למשלוח מכתב רגיל ונקבע על 10 סולדי. התעריף למשלוח גלויה נקבע למחצית ממחיר של משלוח מכתב, ועמד על 5 סולדי.

הדואר האוסטרי בירושלים

יחד עם בולי הדואר הכניסו משרדי הדואר האוסטרי לשימוש גם גלויות דואר שהיו נקובות במטבע האיטלקי. גלויה מן הטיפוס הזה שימשה את הרב עמרם בלויא למשלוח המסר שביקש להעביר לנמען בווינה.

הגלויה נמסרה בבית הדואר האוסטרי בירושלים, והוחתמה בחותמת התאריך הראשונה ששימשה את בית הדואר בין השנים 1859 עד 1879.

הדואר האוסטרי בירושלים

החותמת מטיפוס זה לא כללה את השנה, אלא רק את החודש והיום בחודש. הגלויה נשלחה ב-4 באוגוסט, ומתוך התאריך העברי הרשום בתוכן הגלויה ניתן ללמוד כי מדובר היה בשנת 1877.

ירושלים
GERUSALEMME
4.8.[1877]

הגלויה נשלחה אל הרנלס, אחד מן הרבעים המרכיבים את העיר וינה. הגלויה הגיעה לבית הדואר של הרנלס והוחתמה שם ב-17 באוגוסט 1877.

הרנלס
HERNALS
17.8.[1877]

הרב עמרם בלויא

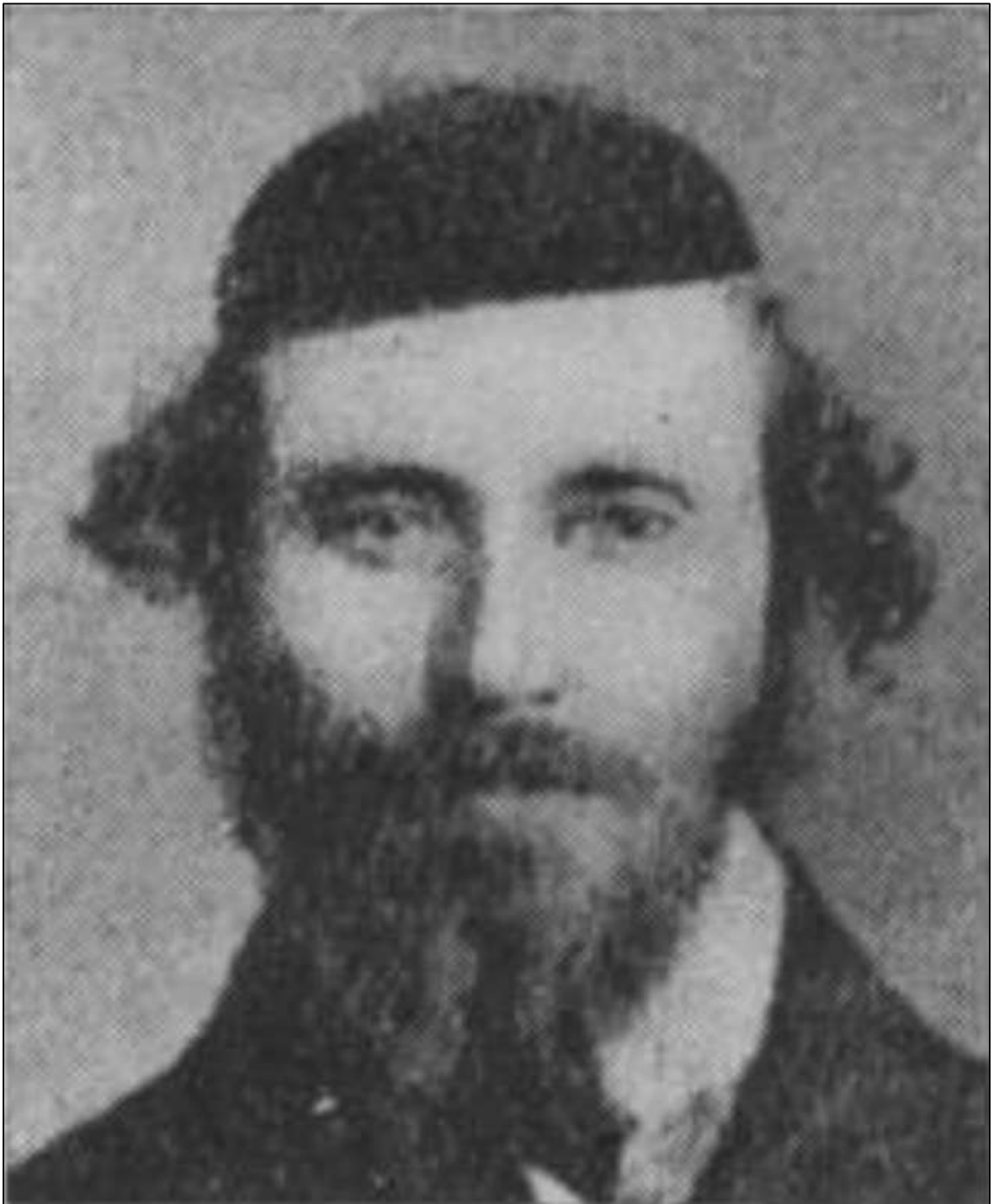
עמרם בלויא נולד בשנת 1829 בעיירה סערדאהעל שבמערב הונגריה (כיום חלק מסלובקיה). אביו, ר' יהודה, שהיה מתלמידי הרב משה סופר ("החתם סופר"), שאף כל חייו לעלות לארץ ישראל, אולם לא זכה לכך.

כילד למד בחדר ולאחר מכן בישיבה בעיר פרסנבורג, שם היה תלמידו המובהק של הרב אברהם שמואל בנימין סופר (בנו של "החתם סופר" אשר נודע בכינוי "הכתב סופר") והוסמך על ידו לרבנות. הרב עמרם בלויא שימש ברבנות במספר קהילות קטנות בסלובקיה, בהן קולאן וקוסטלאן, וחי שם חיי רווחה וכבוד.

בשנת 1869, מספר שנים לאחר מות האב, החליטו הרב עמרם בלויא ואחיו מיכאל צבי לממש את צוואת האב ולעלות לארץ ישראל. הרב עמרם נפרד מאנשי קהילתו, נטל עמו את אשתו עלקא, שני בניו יצחק שלמה וברוך יהודה, ואמו רבקה בת ה-87, ויצא למסע הארוך. חברי הקבוצה נסעו דרך וינה לטרייסט, הפליגו בספינה מזרחה, ובסוף חודש אלול תרכ"ט הגיעו לארץ ישראל והתיישבו בירושלים.

הרב עמרם בלויא

הרב עמרם בלויא השתלב בקהילת יהודי הונגריה בעיר העתיקה של ירושלים, שם נקבע לו מקום לימוד ותפילה בכותל המזרח של בית כנסת "החורבה".

מקור: ויקיפדיה

הרב עמרם בלויא

הרב עמרם בלויא

כעבור מספר שנים הצטרף ליוזמתו של ר' יוסף ריבלין ונמנה על מייסדי שכונת "אבן ישראל", שם רכש ובנה את בית מספר 51.

שכונת אבן ישראל (פרט מגלויה בהוצאת צבי קודש), 1900

הרב עמרם בלויא נפטר בירושלים בשנת 1900 (ח' אדר א' תר"ס) ונטמן בהר הזיתים. נכדו, הרב משה בלויא, שימש שנים רבות כמנהיג היהדות החרדית המאורגנת ב"אגודת ישראל" בירושלים. נכד אחר, הרב עמרם בלויא (שנקרא על שמו), שימש כמנהיג תנועת "נטורי קרתא".

החותמת של הרב עמרם בלויא

במרכז צידה האחורי של הגלויה מוטבעת החותמת של הרב עמרם בלויא, ובה מפורטים תאריך.

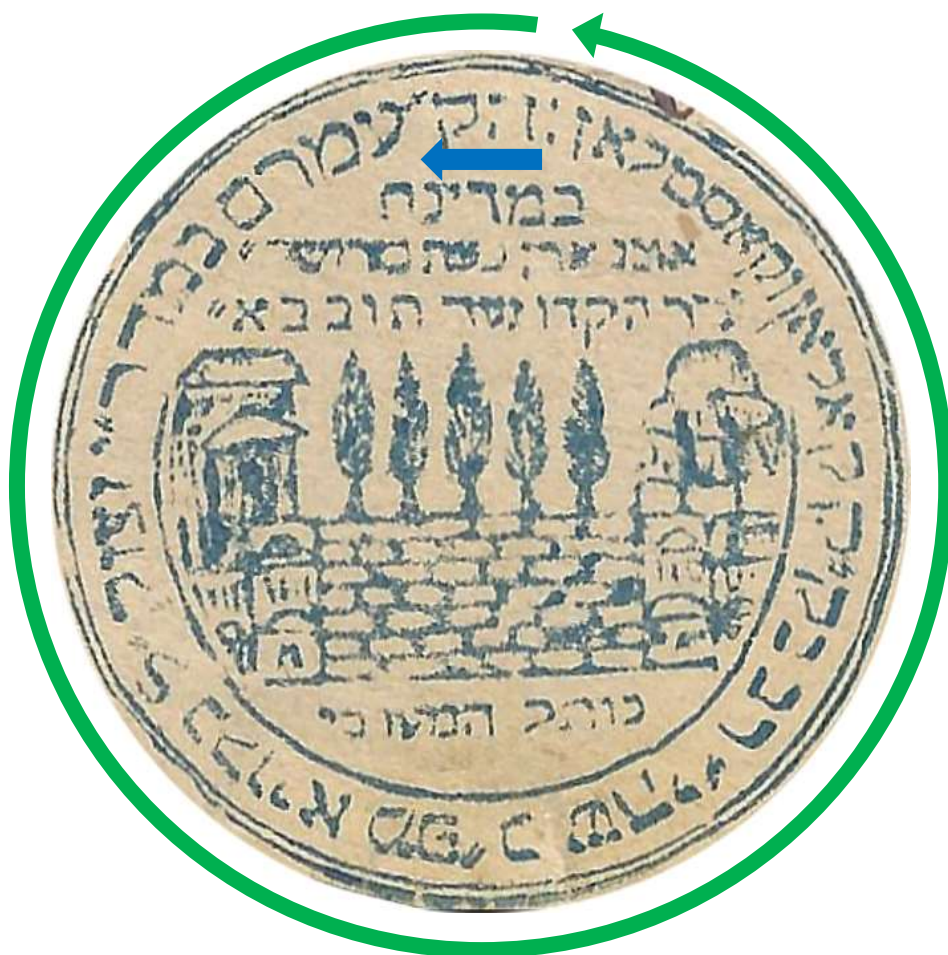
הקטן עמרם, בן מורינו הרב יהודה זכר צדיק וקדוש לברכה, בלויא מפרעשבורג, שהיה רב בקהילת קודש קאלאן וקאסטלאן במדינת הונגריה, כעת בירושלים, עיר הקדושה, תיבנה ותיכון במהרה בימינו אמן.

החותמת של הרב עמרם בלויא

בנוסח הכיתוב שבחותמת שובצו קיצורים וראשי תיבות רבים, כמקובל בשפה התורנית של אותם ימים:

הק' [הקטן] עמרם במהר"י [בן מורינו הרב יהודה]
זצוק"ל [זכר צדיק וקדוש לברכה] בלויא מפ"ב
[מפרעשבורג] שהי' [שהיה] רב בק"ק [בקהילת]
קודש] קאלאן וקאסטלאן.

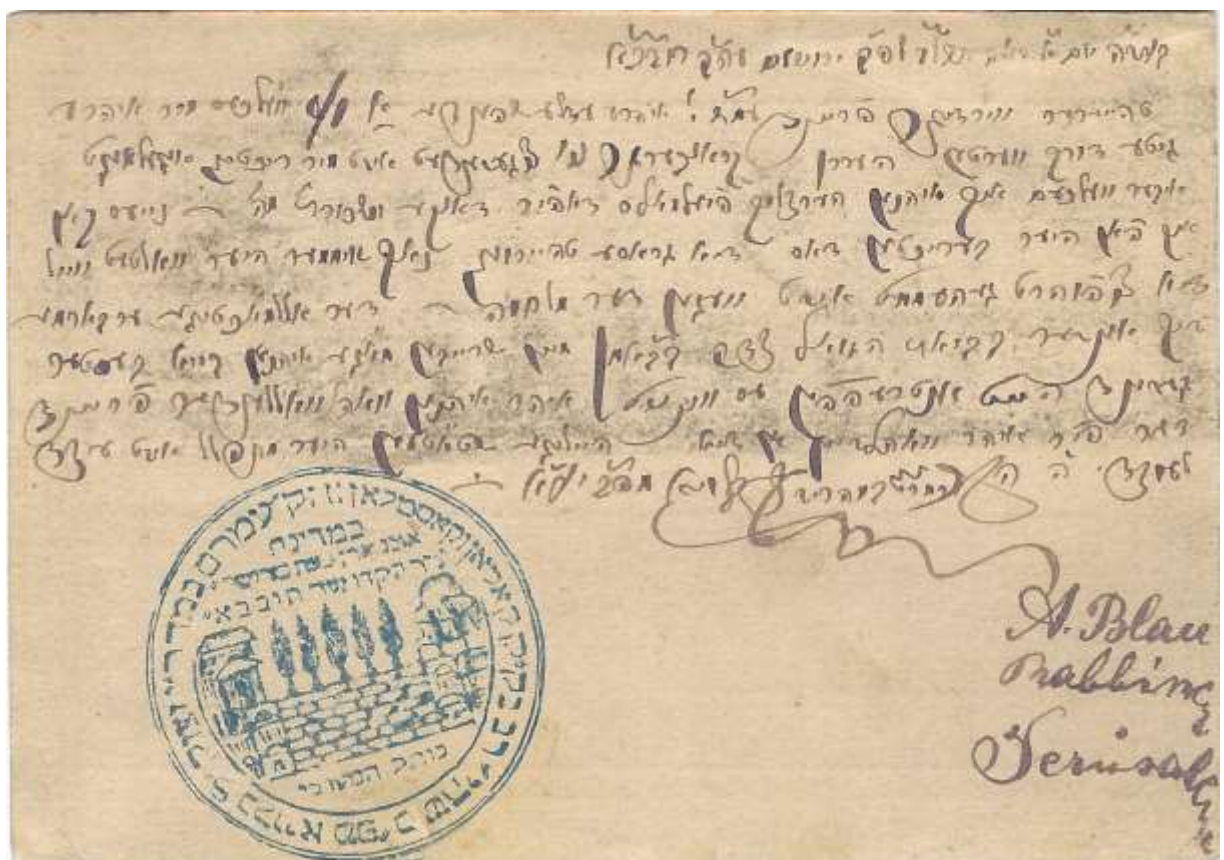
במדינת אונגרן [הונגריה] כעת בירושל" [בירושלים]
עיר הקדושה תובב"א [תיבנה ותיכון במהרה בימינו]
אמן].

תוכן הגלויה

הרב עמרם בלויא שלח את הגלויה לאדם בווינה אשר תרם סכום כסף לקהילה היהודית של יוצאי הונגריה בירושלים. הרב מודה לנמען על תרומתו, אשר הגיעה בתקופה של מחסור קשה במיוחד עבור חברי הקהילה בירושלים:

ידיד יקר ומכובד... תרומתך הנדיבה מ-6.1... הגיעה בדיוק בזמן הנכון. עבור זה אני מודה לך הרבה ובכל לבי. החדשות מפה – ההתייקרות שולטת וגוברת. הנסיעה מוגבלת בגלל המלחמה. האלוהים יעזור בביאת הגואל צדק במהרה בימינו. אני מקווה שהמכתב שלי יגיע וימצא אותך בבריאות שלמה. מאחל לך הידיד המסור, המתפלל לה'. הרב בלויא

על איזו מלחמה מדובר בגלויה?

ב-24 באפריל 1877 הכריזה האימפריה הרוסית מלחמה על האימפריה העות'מאנית, ופתחה בכך את המלחמה שנודעה לימים בשם "המלחמה העות'מאנית-רוסית (1877-1878)". הקרבות, שהתנהלו באזור הבלקן ובאזור הרי הקווקז, עיצבו מחדש את המצב הפוליטי של העמים באזור הבלקן, הובילו את רומניה, סרביה ומונטנגרו להכריז על עצמאותן, ותרמו לשקיעתה של האימפריה העות'מאנית.

מקור: ויקיפדיה

חיילים רומנים בקרב כנגד חיילים עות'מאניים

על איזו מלחמה מדובר בגלויה?

ב-15 ביוני 1877 חצו חיילי הצבא הרוסי את נהר הדנובה סמוך לשפך הנהר ותקפו את הצבא העות'מאני שהוצב ברומניה. בתגובה הניעו התורכים כוחות שהוצבו באזור, ביצרו את השטחים השולטים, והדפו התקפות של הצבא הרוסי. בחודשים יולי-אוגוסט נערכו מספר קרבות מקומיים בהם ספגו שני הצדדים אבדות קשות, אשר נבעו לא אחת מניהול כושל של מהלכי המלחמה מצד המפקדים משני הצדדים. השלטונות העות'מאניים ערכו גיוס כללי של כוחות וציוד בכל רחבי האימפריה, וגרמו לתנאי מחסור שפגעו קשה באוכלוסייה האזרחית בכל רחבי האימפריה, ובכלל זה בירושלים.

מקור: ויקיפדיה

חיילי רוסיה חוצים את נהר הדנובה

המצב בירושלים

ב-25 ביולי 1877, כעשרה ימים לפני משלוח הגלויה, פורסמה בעיתון הצפירה ידיעה שנשלחה מירושלים לעורך העיתון על ידי אברהם משה לונץ, "הכותב בלב קרוע על צרת בת עמו":

...מחיר כל מאכל אשר יאכל עולה מיום ליום, הסאה חטים אשר בעת הזאת בשנה שעברה נמכרה בשנים עשרה, תימכר היום בששה ושלולים פיאסטר (פי שלושה מבשנה שעברה), גם מים לשתות אין, כי ברוב בתי העיר כבר תמו המים מהבורות, ויושביהם בים במחיר יקנו. וגם מחיר המים עלה הרבה מכפי מחירו התמידי, באשר כי הרבה מהפלאחין מביאי המים העירה, לוקחו לעבודת הצבא, ואלה המעט אשר נשאר נקיים לביתם, או נשי הפלאחין, אשר יביאו מים, מעט המה לעומת רוב הדורשים, ועל כן יעלו את מחירו מאוד. גם מעט החטים אשר הביאה אדמתנו בשנה הזאת, לא יובאו העירה כי האיכרים מפחדים להביאם, לבל יבואו הערביים וישללו את יגיעם... הסוחרים ובעלי החנויות ישבו כל היום על מקומם... כי אין קונה ואין דורש ומבקש בעת הזאת – כי עת רעה היא מאוד...

המצב בירושלים

ועתה מה נאמר עוד מאלה האנשים אשר אין למו כל עבודה ומלאכה... אשר גם בעת טובה לא ירוויחו למו רק לחם צר, ועתה בעת הזאת הלא ברעב יגוועו...

ועתה! אחינו מרחמינו אשר בכל הארצות, אשר תמיד אוזניכם קשובות וידיכם נטויות לעזור לכל איש צר ומצוק אשר יד ה' נגעה בו לרעה, ומה גם לאלה המחוננים עפר ארץ אבותינו ומנשקים אבניה. אל תעמדו מנגד בעת רעה הזאת, חושו ובואו לעזרתם בכל אשר תוכלו... כי יום לשנה יחשב בעת הנוראה הזאת.

ירושלים ח"י תמוז תרל"ז .

אבלה יהודה ושעריה אומללו קדרו לארץ וצוחת ירושלים עלתה : ואדיריהם שלחו צעיריהם למים באו על גבים לא מצאו מים שבו כליהם ריקם בשו והכלמו וחפרו ראשם : בעבור האדמה חתה כי לא היה גשם בארץ בשו אכרים חפו ראשם : (ירמיה י"ד, ב'—ד')

החזון אשר חזה בן חלקיהו על ירושלים על דבר שנת הבצורת אשר היה אז (שם שם פ') עוד לפני שני אלפים ארבע מאות שבעה וששים שנה (בערך), כתומו בא עוד הפעם על עיה"ק ירושלים בשנה הנוכחית. מחיר כל מאכל אשר יאכל עולה מיום ליום, הסאה חטים אשר בעת הזאת

תחילת מכתבו של אברהם משה לונץ לעיתון הצפירה